

Aleksandar Milenković

**EKATERINA RISTIVOJEV, Retrospektivni opus
(figure, figurine, medalje, plakete, reljefi)**

Galerija Gradskog muzeja, septembar – oktobar 2006.

U nizu kvalitetnih i atraktivnih izložbi koje redovno priređuje Gradski muzej u Vršcu publika i stručnjaci uvek nalaze inspirativni materijal... prvima za kulturnu i umetničku edukaciju, a drugima za stručno promišljanje totala i detalja i, svakako, ukupnih konotacija izloženih eksponata.

U ovom slučaju, retrospektivna izložba Ekaterine Ristivojev nije samo likovna prezentacija ostvarenja veterana umetnosti skulpture u našoj zemlji već i razlog da se progovori o istorijskom periodu i okolnostima. Za razliku od rutinski prigodnih kataloga, organizator je priredio mini-monografiju koja pleni uspehim grafičkim dizajnom Javora Rašajskog, dobrim fotografijama Ivana Kalnaka i kvalitetnom štampom (Triton, Vršac). Ovu skromnu po obimu ali tematski dragocenu publikaciju potpisuje agilna direktorka Muzeja Anica Medaković.

Autorka izložbe i teksta je kustos Dragana Kuručev. Esejistički intonirani napis daje curriculum vitae E.Ristivojev i produbljeno razmatranje njenog bogatog opusa. Umetnica je rođena 1925 godine u Vatinu kod Vršca. Zauzima jedno od počasnih mesta u plejadi zaslužnih likovnih stvaralaca. Diplomirala je Akademiju za likovne umetnosti u klasi prof. Ilije Kolarovića 1954. god. Iste godine postala je član ULUSA i izlagala u Narodnom muzeju u Zrenjaninu.

Umetnica je profesionalno startovala odmah posle Drugog

svetskog rata, u teškom vremenu "obnove i izgradnje", u periodu izolacije, oskudice i odricanja u svim sferama egzistencije. Tadašnja ideološkopoliitička klima bila je jasno određena. Iako relativno kratkog trajanja, socijalistički realizam je najjači uticaj ostvario u sferi likovne umetnosti. Bilo je to vreme kada su realizam i akademizam preuzeti iz predratnog vremena, sa svim atributima svoje stilske određenosti i društvene orijentacije, da bi ih u sferi umetnosti socijalistička ideologija proizvela u glavnu opciju stilskog izražavanja.

U SLUŽBI DRUŠTVENIH POTREBA

Kada je ozloglašeni "ždanovizam" presuđivao avangardnim stremljenjima (ekspresionizmu, kubizmu, apstrakciji-enformelu i sl.) domaćim umetnicima preostalo je da biraju – ili da ugađaju vladajućoj oligarhiji ili da pune atelje modernim delima za svoju dušu. Trebalo je sačekati da Lubarda u Sao Paolu za svoj uskovitlani Kosovski boj dobije visoko priznanje, da bi domaći "inženjeri duša" popustili ideološke dizgine.

U naglašeno patetično-ekstatičnim pozama, štedro nadeveni ideološkim simbolima i ornamentikom, spomeničke skulpture i reljefi bombaša, ranjenika, logoraša, udarnika... predstavljali su svakodnevno poprište likovnih umetnika. U to vreme postepeno su osvajali mesto pod sunce, Bogdan Bogdanović, Dušan Džamonja, Nandor Glid, Nebojša Mitrić, Oto Logo i drugi koji su socrealizmu suprotstavili sasvim različite likovne premise.

Interesantno je da je Ekaterinu zaobišao srp rigidnog socrealizma. Prihvatajući se izrade bistri narodnih heroja, revolucionara i znamenitih ličnosti kulture, umetnica ih je vajala na uobičajeni način. Jer, poprsje je standardnog koncepta, namene i formata, sa likom konkretne ličnosti... što važi i za

jednog Ogista Rodena ili Mateju Rodičija. Verno prikazani likovi ljudi nisu nikakav monopol socijalističke realnosti. U suprotnom, po istoj logici poprsja industrijalaca ili veliko-posednika prozvali bi – kapitalistički realizam!?

TERAPIJA ZA REAL-PRIVRŽENIKE

Danas, po nekom automatizmu koristimo savremenu dioptriju za sva dela, ne vodeći računa o vremenskoj distanci. U potpunom okruženju (da ne kažemo – zagušenju) apstrakcije, instalacija, performansa, digitalnih vizuelizacija itd. skoro da smo izgubili sposobnost da jednu ortodoksnu realističku selekciju posmatramo na način koji zaslužuje. Rečju, ispada da jedno realističko delo treba da izolujemo u nekakav likovnoestetski karantin! Kategorija publike koja se ne odriče realizma i drugih klasičnih vidova figuracije doživljava retrospektivnu postavku E.Ristivojev kao blagotvornu terapiju i melem za dušu.

Činjenica je da opus Ekaterine Ristivojev "od glave do pete" pripada veristički interpretiranoj stvarnosti. To je demonstracija izrazitog likovnog talenta, solidne edukacije i smerne vernosti onakvom kreativnom prosedeu koji izvire iz dubine njenog umetničkog bića. U takvom svetlu posmatrani, eksponati zrače jedinstvenom gamom skulptoralne kategorijalnosti... poput muzičkih akorda istog notaliteta.

Kada se uporede ženske figure i figurine rađene šezdesetih i osamdesetih godina ne mogu da se uoče bitnije razlike u tretmanu. Ipak, ukoliko su raniji radovi (u gipsu) više oslonjeni na neprevaziđeno estetičko iskustvo klasične helenističke provenijencije, utoliko su kasnije figure (drvo, bronza, veštački kamen) tražile smisao u čvršćem sadejstvu telesnih atributa, poza i teme dela.

U najbolja ostvarenja može da se ubroji serija sjajnih torza, naročito u plemenitoj fakturi drveta (orah, kruška, bagrem...). Neke od njih asociraju na totemski manirizam autohtonih umetnika Crne Afrike koji u abonovini vajuju mala remek – dela. Kada se lati modelovanja igračica i devojačkih statueta od drveta, autorka je sigurna i vešta u ovom rafinovanom području. Pri posmatranju vitkih figurina, spontana asocijacija na korifeja Ristu Stijovića predstavlja implicitno priznanje njene kreativne snage i posebnog smisla za ovaj "resor" kamernе skulpture.

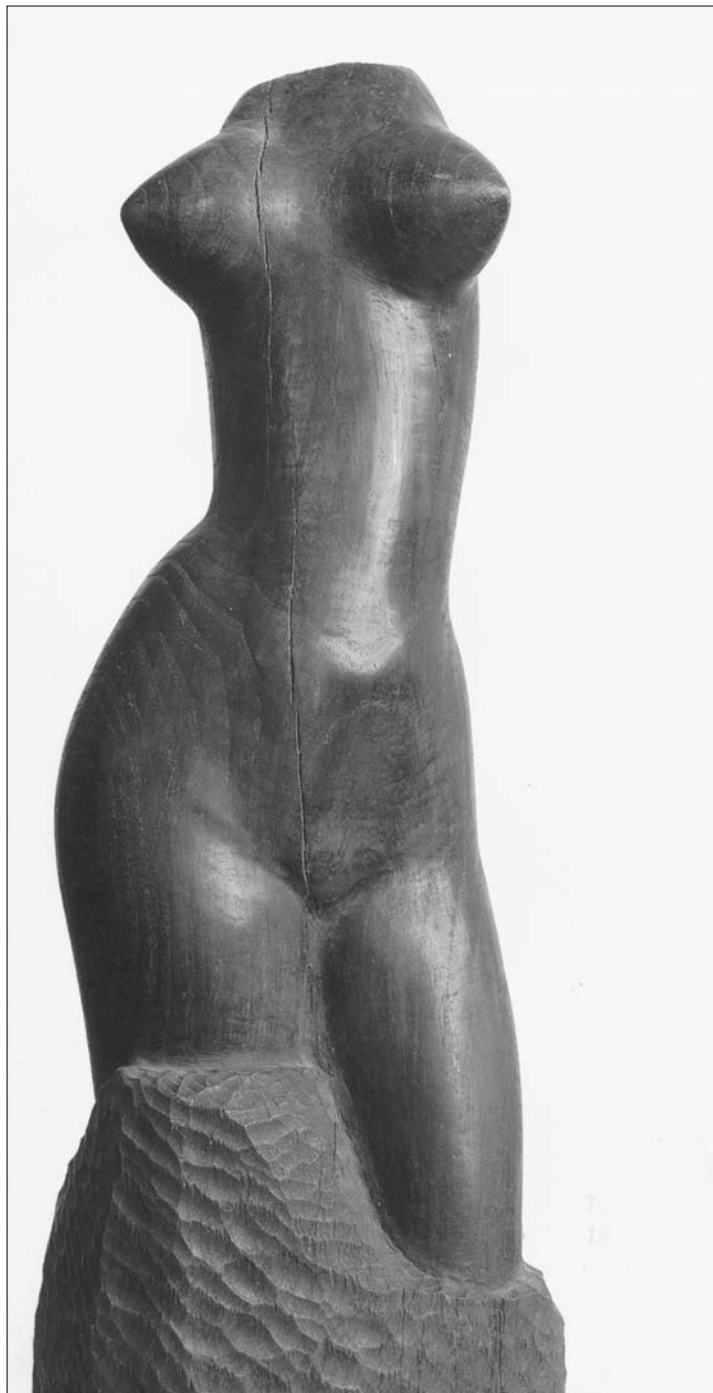
U kontekstu osmatranja izloženog opusa, pada u oči činjenica da je autorka tokom celog profesionalnog angažmana bila i ostala opredeljena isključivo za modele nežnijeg pola. Za skulptore, žensko telo je prvorazredni motiv koji izvire iz složenih pobuda i nudi takođe višeslojne konotacije. Od apolonijjski idealizovanih, do antropomorfnо libidinoznih. Elegantne statuete sa zaobljenim udovima i skeletnom strukturom u naslućenju pretežno zrače ontološkom pojavnоšću i decentnom dekorativnošću.

SOPSTVENI CREDO NA PROVERI?

U oblasti medalja i plaketa autorka suvereno vlada likovnim i zanatskim elementima koji su imanentni ovoj plastičnoj modelaciji. Reljefne kompozicije po broju figura i po zanimljivim temama pružaju velike mogućnosti za razigravanje raznih scena. Stičemo utisak da u ovoj subdisciplini Ekaterina nije nalazila podsticaj ravan onom pri kreiranju figura i torza.

Istini za volju, uslovna tj. ograničena trodimenzionalnost reljefa ne pruža dovoljno manevarskog prostora za plastično razigravanje motiva i scena u perspektivi. Po pravilu, autori u modelovanju medalja i reljefa ostaju prikraćeni za ovaj najvažniji segment vajarskog oblikovanja. Zauzvrat, utoliko je pokazala više umeća kakvo podrazumeva utilitarni medaljon sa vernim likovima ličnosti.

Da izuzetak potvrđuje pravilo vidi se iz usamljenog primera

Ekaterina Ristivojev, *Torzo I*, 1976, patinirani bagrem

sakralno–metaforične skulpture u bronzi Sveto trojstvo (1998; 32x28 cm) koju je Ekaterina izradila iznenađujući uspešno. Ovim delom sakralne tematike i stonog formata autorka dokazuje da je, ipak, tanka linija između realizma i, recimo, simbolizma geometrijskih karakteristika. Ili je to katarza, saldiranje životnog puta i učinka kada se susreću i mire disparatni pojmovi... ovde svetovno sa duhovnim, materijalizam sa idealizmom i, konačno, realistično sa fantastičnim, apstraktnim.

Da li u ovom svetlu cela naša priča o organskoj posvećenosti Ekaterine Ristivojev arhaičnom ali neukidivom realizmu gubi na ubedljivosti?! Ostaje i večna dilema – Šta je suština kreativnog opusa u vremenu i prostoru... iskrena opredeljenost za sopstveni (često ekskluzivni) izričaj ili uzbudljivo, hrabro i evolutivno istraživanje sve novijih horizonata?

Na naše zadovoljstvo što je Ekaterina tokom decenija plodnog stvaralaštva tako hrabro istrajala na rano usvojenom konceptu nadovezujemo žal što nije ranije kročila u likovnu sferu kojoj pripada ova unikatna bronza sa magičnim spiralnim trianglom, kao mementom Večnog i Apsolutnog. Ali, tada cela ova ugodna postavka ne bi bila doktrinarna apoteoza Stvarnosti već nešto drugo.